

Ing.arch.Peter Žalman,CSc, Jamnického č.3, 841 05 Bratislava,
architekt.zalman@ gmail.com

Bill Hillier: Mestá ako ekonomiky pohybu.

Texty o modernej a súčasnej architektúre, Zlatý rez 2016

Fyzické mesto a funkčné mesto.

Naše hlbšie poznanie mesta stále prechádza procesom pokusov a omylov, čo spolu s ešte pomalším tempom našich znalostí takmer znemožňuje zachovanie kontinuity našej skúsenosti.

V súčasnosti sa nachádzame v etape, kedy nás téma udržateľného rozvoja núti položiť si základné otázky o budúcnosti našich miest: mali by byť sídelné oblasti husté, alebo riedko osídlené, mali by byť koncentrické, alebo skôr rozptýlené, mali by byť monocentrické, polycentrické, alebo kombináciou rôznych typov? Našu neznalosť dokazuje aj skutočnosť, že udržateľnosť sa týka predovšetkým cieľov a naša správa sa zameriava predovšetkým na prostriedky.

Jednou z príčin našej neznalosti je delenie disciplín, ktoré sa zaoberajú problematikou mesta na územné plánovanie a urbanizmus. V súčasnosti jestvuje veľký predel medzi tými čo sa zaoberajú analýzou a riadením spoločenských a ekonomických procesov, ktoré oživujú mesto a tými, ktorí sa venujú fyzickej a priestorovej syntéze mesta.

Z pohľadu nášho konania v meste existujú dva typy dôsledkov. Prvým je priepasť medzi formou a funkciou: Tí, ktorí analyzujú mestské funkcie nedokážu navrhovať. Tí, ktorí vedú navrhovať odhadujú funkcie. Druhým je rozdiel medzi merítkami. Plánovanie začína od celých oblastí, logicky sa zameriava na „funkčné mesto“ to znamená na mesto a jeho „dependences“ ale prakticky sa nedostane dovnútra územia, mestských častí, ktoré sú obývané.

Urbanizmus naopak začína od súboru stavieb, rieši mestské časti, ktoré obývame, ale váha pred riešením celého mesta, že by mohol opakovať chyby z minulosti: kedysi urbanizmus miest vyprodukoval prehnane usporiadané mestá, ktoré sa ale nikdy nepremenili na skutočné mestá. Ani jeden z týchto postupov nevyhovuje našej potrebe pochopiť mesto ako priestorový a funkčný celok.

Fyzická a priestorová štruktúra miesta je zväčša neusporiadaný výsledok dlhej histórie malých pozvoľných zmien, ktoré sa postupom času nahromadili a vytvorili vzorce, ktoré sú geometricky aj funkčne zložité. Výsledky týchto organických postupov nie je možné skúmať žiadnou jednoduchou analytickou metódou. Postupný priebeh utvárania miest má aj spätné väzby a interakcie v rôznych merítkach: séria zmien v mikromerítke vyústi v nečakané zmeny v makromerítke a naopak: zmeny, zásahy v makromerítke nečakane ovplyvnia mikromerítke.

Súčasný záujem urbanistov / aj iných odborníkov, verejnosti / o „miesto“ nie je ničím iným než poslednou verziou ich záujmu o veci lokálne a zjavne uchopiteľné na úkor tých, ktoré sú v mestách globálne a neuchopiteľné.

Miesta nie sú lokálnej povahy, sú súčasťou rozsiahlejších celkov, ktoré nazývame mestá. Miesta nevytvárajú mestá- je to naopak: mestá vytvárajú miesta. Tento rozdiel je celkom zásadný. Miesta nemôžeme vytvárať, pokiaľ sme nepochopili mesto.

Multifunkčnosť a problém vzťahu časti a celku.

Vo všeobecnosti by sme mali skôr začínať od toho, čo nedokážeme vysvetliť ako od toho o čom si myslíme, že to vysvetliť vieme. Náš súčasný pohľad na mesto obsahuje dve anomálie. Prvou je problém multifunkčnosti. Každý aspekt priestorového a fyzického usporiadania mestskej formy zrejme funguje mnohými rôznymi spôsobmi – stránka klimatická, ekonomická, sociálna, estetická atď. Problémom je tiež, že forma sa mení len pozvoľne, zatiaľ čo funkcie sa menia rýchlo.

Druhou je problém vzťahu časti a celku, iank povedané vzťah mesta k miestu, čo znamená, že väčšine miest zložených z častí so silnými lokálnymi miestami je takmer nemožné nájsť jasné morfológické rozhranie medzi časťami.

Všetky funkcie sa vzťahujú k forme mesta prostredníctvom činiteľov – ako čitateľné nám mesto ako jednotlivcom pripadá a ako sa v ňom pohybujeme. V mestách podobne ako v budovách dochádza k vzťahu formy a funkcie v priestore. Akým spôsobom usporiadame priestor, je kľúčom k mestskej forme, spôsobu fungovania ľudí v meste.

Prezentovaná teória sa zakladá na tvrdení, že základným vzťahom priestorového usporiadania je pohyb. Štruktúra mestskej siete, považovaná doteraz za čisto priestorové usporiadanie, je sama o sebe tým najsilnejším a v podstate jediným determinantom pohybu po meste peších tak aj automobilov.

Z toho vyplýva, že spoločensko – ekonomické sily mesto utvárajú predovšetkým prostredníctvom vzťahu pohybu k štruktúre mestskej siete. Dobre fungujúce mestá = „ekonomiky pohybov“. V týchto mestách ide o vzájomné pôsobenie priestoru a pohybu (nie o len estetické či symbolické zámery). Využitie pôdy a hustota zástavby sú samotné ovplyvňované vzťahom priestoru a pohybu. Mestám to tak dáva ich charakteristickú štruktúru., prebúdza v nás pocit, že tam všetko spolu tvorí ten špecifický pocit pohody a vzrušenia, ktorý je spájaný s tými najlepšimi mestami.

Forma a funkcia priestoru nie sú nezávislé.

Forma a funkcia priestoru máme sklon vnímať ako dve na sebe nezávislé veci. Priestor má tvar a funkcia je to, čo v ňom robíme. Keď sa však trochu nad tým hlbšie zamyslíme, ako sa ľudia v priestore chovajú, všade kde sa ľudia pohybujú v priestore je určitý druh prirodzenej geometrie.

Medzi formálnym popisom miesta a tým, ako ho ľudia využívajú existujú určité vzťahy. Mestský priestor je kontinuálny, je možné ho rozdeľovať rôznymi formálnymi spôsobmi podľa toho ako v ňom ľudia fungujú.

Priestorové rozmiestnenie môžeme vnímať ako ponuku rôznych funkčných potenciálov. Podľa toho aké aspekty funkcie nás zaujímajú, priestorové rozmiestnenie je možné prezentovať v odlišnom type priestorového systému.